

## ANTICKÉ DIELA V SÚKROMNEJ KNIŽNICI BISKUPA ZACHARIÁŠA MOŠOVSKÉHO (1542–1587)<sup>1</sup>

Klára Komorová

Zachariáš Mošovský patril k významným humanistickým vzdelancom Uhorska aj Slovenska v 16. storočí a zastával vysoké politické a cirkevné funkcie. Pochádzal zo slovenského regiónu z turčianskych Mošoviec. Naposledy pôsobil ako biskup v Nitre. Počas svojho života zozbieral vyše 900-zväzkovú knižnicu, v ktorej sa nachádzali viaceré stredoveké kódexy a tlače 15.–16. storočia. Po jeho smrti bol vyhotovený pozostalostný súpis, inventár knižnice,<sup>2</sup> a na jeho základe sme pristúpili ku rekonštrukcii knižnice, pretože knihy z nej sa na základe dedičských konaní rozptýlili a sú v súčasnosti uchovávané vo viacerých inštitucionálnych a súkromných zbierkach na Slovensku, Maďarsku a inde. Počas heuristiky sa nám podarilo objaviť vyše 400 kníh s vlastnoručným posesorským zápisom majiteľa, resp. jeho supralibrosom. Knižnica vznikla v období humanizmu a renesancie, kedy nastal návrat k antickým tradíciám, preto v nej objavujeme aj mnohé diela antickej literatúry. Pozostalostný súpis obsahuje veľmi strohé zápisy o autoroch a názvoch kníh, preto ich identifikácia bola obtiažna, najmä pri frekventovaných vydávaniach diel antických autorov, ktorí v období renesancie sa stávali základnými príručkami, učebnicami a obľúbeným čítaním medzi vzdelancami. V našom príspevku sa sústredíme na zhodnotenie podielu antickej literatúry v tejto knižnici. Pri koncipovaní príspevku vychádzame z publikovanej monografie *Knižnica Zachariáša Mošovského*.<sup>3</sup>

Nakoľko pod pojmom antická literatúra chápeme nielen jasne vyhranenú literatúru antického Grécka a Ríma, ale sem radíme tiež diela kresťanského staroveku, náš príspevok podáva pohľad na zastúpenie diel antických autorov z dvoch pohľadov. Pretože Zachariáš Mošovský bol nielen vzdelaný huma-

<sup>1</sup> Tento článok vznikol s podporou projektu Pamäť Slovenska – Národné centrum excelentnosti výskumu, ochrany a sprístupňovania kultúrneho a vedeckého dedičstva (ITMS:26220120061) v rámci OP Výskum a vývoj spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

<sup>2</sup> Inventár knižnice sa nachádza v Magyar Országos Levéltár v Budapešti – Urbaria et Conscriptioes, fasc. 77, No. 17: Inventarium rerum.

<sup>3</sup> KOMOROVÁ, Klára: *Knižnica Zachariáša Mošovského*. Martin 2009.

nista, ale tiež vysoký cirkevný predstaviteľ, jeho knižnica obsahovala i veľký počet diel autorov kresťanského staroveku.

Ako prvého antického autora, ktorý bol v knižnici zastúpený 29 dielami, spomenieme najvýznamnejšieho gréckeho filozofa, všestranného vedca, filozofa Aristotela (384–322 pred n. l.). Z uvedených 29 zapísaných pozícií v pozostalostnom zozname sme identifikovali 20 vydaní Aristotelových diel<sup>4</sup> – sú medzi nimi inkunábulové vydania súborného diela (Benátky 1496; Benátky 1497–1498); benátske vydanie z roku 1576, bazilejské vydanie z roku 1539; samostatné vydanie diela *De anima* (Benátky 1562)<sup>5</sup> a *De re publica* (Benátky 1558).<sup>6</sup> Väčšinu Aristotelových diel tu zachovaných predstavujú autorizované komentáre. Alexander z Aphrodisias (3. stor. n. l.) v Malej Ázii (teraz v Turecku), ktorý stál na čele peripatetickej školy, bol už v staroveku jedným z najlepších komentátorov Aristotelových diel a s jeho komentármi sme našli dve vydania;<sup>7</sup> z pera novoplatónskeho filozofa Simplicia (5.–6. stor. n. l.) sa v knižnici nachádzali tri komentované vydania,<sup>8</sup> kde Simplicius uvádza veľké množstvo citátov zo spisov najstarších gréckych mysliteľov, z ktorých sa mnohé nezachovali a informácie o nich nachádzame práve v Simpliciových komentároch. Aristotelés sa stal východiskom aj pre kresťanstvo a stredoveká scholastika preberá základné pravdy Aristotelových teórií, ktoré upravuje a rozvíja v kresťanskom duchu; napr. komentáre metropolitného biskupa v Nicey Eustratia (11.–12. stor.);<sup>9</sup> humanistu z Florencie Pietra Vettoriho (1499–1585);<sup>10</sup> najslávnejšieho humanistu Erazma Rotterdamského (1467–1536)<sup>11</sup> a iných.

<sup>4</sup> Tamtéž, ref. 2 – uvádzame poradové čísla z pozostalostného súpisu: 75 – 82, 301, 358, 366, 369, 411, 506, 508, 509, 511, 515, 516, 530, 547, 760, 763, 840, 901, 3a, 4a, 19a, 40a – ďalej len Pozostalostný súpis.

<sup>5</sup> Pozostalostný súpis č. 515.

<sup>6</sup> Pozostalostný súpis č. 530.

<sup>7</sup> ALEXANDER Aphrodisiensis: *Alexandré tú aphrodiseós...* in *priora analytica Aristotelis, commentaria*. Florentiae 1521. 4° – Pozostalostný súpis č. 547; tiež: *Alexandré Afrodisies...* In *Topica Aristotelis, Commentarii*. Venetiis 1513. 4° – Pozostalostný súpis č. 19a.

<sup>8</sup> SIMPLICIUS: ...*Simplicii Commentarii In Octo Aristotelis Physicae Avscvlvationis Libros*. Venetiis 1526. fol. – Pozostalostný súpis č. 301; tiež: ...*Commentaria in tres libros Aristotelis de anima*. Venetiis 1527. fol. – Pozostalostný súpis č. 508; tiež: *Hypomnemata in Categorias Aristotelis*. Venetiis 1499. fol. – Pozostalostný súpis č. 901.

<sup>9</sup> EUSTRATIUS: ...*Commentaria In Libros Decem Aristotelis De Moribvs Ad Nicomachvm*. Venetiis 1536. fol. – Pozostalostný súpis č. 763.

<sup>10</sup> VETTORI, Pietro: *Commentarii In Primvm Librvvm Aristotelis De Arte Poetarum*. Florentiae 1572. fol. – Pozostalostný súpis č. 515.

<sup>11</sup> ARISTOTELES: ...*Aristotelis... opera omnia...* Per Des. Eras. Roterodamvm... Basileae 1539. 8° – Pozostalostný súpis č. 4a.

Z ďalších antických filozofov sa v knižnici nachádzali dve vydania súborných spisov zakladateľa idealizmu Platóna (427–347 pred n. l.)<sup>12</sup> a jeden zápis pod číslom 522 – *Opera Xenophontis* – prezentuje Sókratovho žiaka Xenofóna (ca 430–353 pred n. l.), ktorý je autorom historických (*Anabasis*, *Hellénika*), filozofických (*Kýrú paideiá*, *Apologíá Sokratús*) a iných prác, napr. o jazdectve, hospodárení a pod. Na základe tohto zápisu sa nedá zistiť, aké vydanie Xenofónových diel sa tu skrývalo. Ďalej je zastúpený grécky sofista Lúkiános zo Samosaty (ca 120–180 n. l.)<sup>13</sup> a posledný významný grécky filozof, zakladateľ novoplatonizmu Plótínos (ca 203–270 n. l.) so svojim dielom *De rebus philosophicis*.<sup>14</sup> Spisba rímskeho štátnika a spisovateľa, najväčšieho rétora svojej doby, filozofa, eklektika Marca Tullia Cicerona (106–143 pred n. l.) je zastúpená v pozostalostnom súpise 11 záznamami,<sup>15</sup> medzi ktorými sú diela rétorické, filozofické – *Libri philosophici*, *Officia*, tiež súborné bazilejské vydanie z roku 1534.<sup>16</sup> Nachádzame tu tiež v dvoch pozíciách informáciu o rukopisných exemplároch – *Scriptus Liber Ciceronis de oratoria*<sup>17</sup> a *Annotationes in diversos libros Ciceronis scriptae*.<sup>18</sup> Lucius Annaeus Seneca (ca 4 pred n. l.–65 n. l.) pochádzajúci z hispánskej Cordoby, vychovávateľ cisára Neróna, patril k popredným predstaviteľom rímskeho rečníctva a filozofie z obdobia 1. storočia nášho letopočtu. V bazilejskom vydaní jeho súborného diela z roku 1537<sup>19</sup> sa nám zachoval rozsiahly rukopisný záznam Zachariáša Mošovského o úmrtí jeho matky a bratovho syna, ktorý dopĺňa biografické údaje Mošovského. Rímsky cisár Marcus Aurelius (161–180 n. l.),

<sup>12</sup> PLATON: *Hapanta... Platonis omnia Opera*. Basileae 1534. 4° – Pozostalostný súpis č. 29a; tiež: *Omnia Divini Platonis Opera*. Basileae 1551. 8° – Pozostalostný súpis č. 30a.

<sup>13</sup> Pozostalostný súpis č. 415 – *Opera Lucianj*; Pozostalostný súpis č. 686 – *Lucianj Dialogj in 8°*.

<sup>14</sup> PLOTINOS: *De rebus philosophicis libri LIIII*. Apud Salingiocom 1540. 4° – Pozostalostný súpis č. 523.

<sup>15</sup> Pozostalostný súpis č. 104, 276, 431, 432, 519, 577, 590, 669, 679, 898, 923.

<sup>16</sup> CICERO, Marcus Tullius: *Opera omnia*. Basileae 1534. fol. – Pozostalostný súpis č. 923.

<sup>17</sup> Pozostalostný súpis č. 104.

<sup>18</sup> Pozostalostný súpis č. 431.

<sup>19</sup> SENECA, Lucius Annaeus: *Opera*. Basileae 1537. fol – Pozostalostný súpis č. 34a. Znenie zápisu: „Jnfra Effigiem Crucifixi Chri. D. N. Cur sit dispectus, ridigáq3 sub arbore pendes Jam dicam pateris, cur boni Chre morem. Pro me cuncta quidem suffers, mea crimina portas, In cruce tu moreris, me crucifigar ergo. Omne ego toto mihi quod contigit in orbe. Atq3 animis cuncto, corpore semper habe. Nobili Dorotheae Nob. Simonis Chierni. F. Reverendi Nicolai Chierni Vicarchid. Thvroc. Sorori Matron Melchioris Rohoznik Piae Cong. Matronae Pvdiciss. An. MDLXXI. III. Kal. Octob. Danieli Ex Fre Nep. Impvb. An. MD.LXXIII Kal. Ivl. Vita Fvinctis Charissimis Zachar. Mossowivs Eps Tininien. S. C. M. Cons: Et Ionas. F. F. Moest. Genetrici Dvlciss. Ac Nep. Ivcvn. Eodem Maiora Praest. Svnt Haec Synceri Amoris Ergo Hic Sepvltis. C. C.“

známy ako stoický filozof, nazývaný aj „filozof na tróne“, viedol obranné boje proti Parthom, Markomanom a Kvádom, ktorí ohrozovali Rímsku ríšu. Počas týchto vojen prenikli oddiely II. pomocnej rímske légie z Aquinca (terajšia Budapešť) i do Zadunajska a v roku 179 prezimovali v Laugariciu (dnes Trenčín). O tejto skutočnosti sa na Slovensku zachovala najstaršia rímska epigrafická pamiatka vyrytá na trenčianskej hradnej skale.<sup>20</sup> Marcus Aurelius je v knižnici Mošovského zastúpený zápisom *Marcj Antonij de Vita sua*.<sup>21</sup>

K osobnostiam svetového významu sa radí rímsky štátnik, vojvodca a všestranný politik Gaius Iulius Caesar (100–44 pred n. l.), ktorý bol tiež literárne činný a je autorom zápiskov o vojne v Gallii (*Commentarii de bello Gallico*) a o občianskej vojne (*Commentarii de bello civili*). S jeho menom sa spájajú v pozostalostnom súpise knižnice tri pozície – *Julius Caesar*<sup>22</sup> a dvakrát zápis *Julii Caesaris Commentarii*;<sup>23</sup> pravdepodobne v knižnici existovali tri rôzne vydania Caesarových zápiskov o jeho ťaženiach, alebo bolo niektoré vydanie dvakrát zapísané. V rámci našej heuristiky sme objavili len jedno vydanie – vytlačené vo Frankfurte roku 1575.<sup>24</sup>

Najstaršiu historickú spisbu predstavuje historik z Babylónie, Bélov kňaz Bérosos (3. stor. pred. n. l.), autor rozsiahlej kroniky svetových dejín, ktorú využil i Josephus Flavius a niektorí kresťanskí historici pri koncipovaní svojich historických prác. V Mošovského knižnici sa nachádzala časť o starožitnostiach Itálie – pod číslo 379 je zápis *Berosus antiquitum in 8*. Najväčší helénistický historik Polybios (pred 200–asi 120 pred n. l.) napísal svetové dejiny *Historiai*, v ktorých vykresľuje premenu Rímskej ríše na svetovú veľmoc. Nepopisuje len holé historické fakty, ale podstatu historických udalostí, pátra po ich príčinách, poskytuje ponaučenia najmä politikom a vojakom. V knižnici bolo niektoré grécko-latinské vydanie jeho histórie – pod číslom 350 je zápis *Pollibius graecae et Latinae*. Z tvorby gréckeho gramatika z Atén Apollodóra (žil okolo roku 140 pred n. l.) poznáme jeho historické dielo *Chronikon* – chronológiu dejín od dobytia Tróje po svoju dobu a jemu je pripisovaná mytologická príručka *Bibliothéké* s výkladom bájak o gréckych bohoch a hérooch. Pod názvom *Bibliotheces, Sive de Deorum origine* sa v Mo-

<sup>20</sup> VICTORIAE AVGVSTORV EXERCITVS QVI LAVGARICIONE SEDIT MIL L II DCCCLV MAXIMIANVS LEG LEG II AD CVR F. (Na víťazstvo cisárskeho vojska 855 vojakov, ktoré sídlilo v Laugariciu, dal zhotoviť [Marcus Valerius] Maximianus, legát veliteľ II. pomocnej légie).

<sup>21</sup> Pozostalostný súpis č. 409.

<sup>22</sup> Pozostalostný súpis č. 405.

<sup>23</sup> Pozostalostný súpis č. 883, 884.

<sup>24</sup> CAESAR, Caius Julius: *Rervm Gestarvm Commentarii XIV*. Francofvrti ad Moenvm 1575. fol. – Pozostalostný súpis č. 883.

šovského knižnici nachádzalo rímske vydanie z roku 1555.<sup>25</sup> Autorom ďalšej *Bibliothéky* je Diodóros Sicilský (1. stor. pred n. l.), v ktorej podáva všeobecné dejiny Egypta, Mezopotámie, Indie, Skýtie, Arábie, Grécka a Európy, snaží sa o zaujímavé podanie materiálu, vyzdvihuje mytologické, starožitné a kultúrne kuriozity. V pozostalostnom zozname knižnice je zapísaný pod číslom 352 ako *Theodorus Siculus*. Z gréckych dejepiscov spomenieme ešte Dionýsia z Halikarnássu (ca 60 pred n. l. – po 7 n. l.) a jeho historický spis *Rómaiké archaiologíá*. Popisuje v ňom dejiny Ríma, vysvetľuje pôvod Rimanov od Grékov a chváli ich „virtus“. Podľa zápisu v zozname *Dionisius Halicarnaseus*<sup>26</sup> sa nedá zistiť, ktoré vydanie uchovávala knižnica.

Literárna tvorba rímskych historikov je zastúpená Gaiom Sallustiom Crispom (86–35 pred n. l.) – pod číslom 406 je len strohý zápis *Sallustius in 16* – nedá sa identifikovať, ktoré vydanie Sallustiovho diela sa skrýva pod ním, pretože jeho *Coniuratio Catilinae*, alebo *De bello Jugurthino* bolo v 16. storočí často vydávané a bolo veľmi obľúbeným čítaním. Z obdobia zlatého veku rímskej literatúry vyniká historik Titus Livius (59 pred n. l. – 17 n. l.) so svojím dielom *Ab urbe condita*, najrozsiahlejším vykreslením dejín Rímskej ríše od založenia mesta Rím. V pozostalostnom zozname meno Livia nachádzame v troch pozíciách – č. 320 *Titus Livius*; č. 389 *Titus Liuius in 8* a pod číslom 380 sa skrývalo lyonské vydanie z roku 1542,<sup>27</sup> ktoré vyšlo s komentármi švajčiarskeho humanistického vzdelanca Heinricha Loritiho (1488–1563). Najväčší rímsky historik Publius Cornelius Tacitus (asi 55–asi 117 n. l.), autor dvoch významných historických prác *Historiae* – vykreslil dejiny Rímskej ríše za roky 69–96 – a *Annales* – dejiny za roky 14–68, obdobie vlády juliánsko-klaudiovského rodu, je tu prezentovaný dvomi zápismi – *Annalium Liber* a *Cornelii Taciti Annalis*.<sup>28</sup> Židovský historik píšuci po grécky Josephus Flavius (37/38–ca 100 n. l.), vedúca osobnosť v židovskom povstaní, potom žil v Ríme, je autorom prác o židovskej histórii – *Židovská vojna*, *Židovské starožitnosti*, *Obrana židovského náboženstva* a iné. V zozname bol zapísaný pod dvomi číslami – č. 401 *Jozephj opus in tribus Voluminibus in 8* a pod č. 597 sa nachádzalo vydanie *Antiquitatum Iudaicarum libri XX* spolu s jeho ďalšími prácami, ktoré vyšlo v Bazileji roku 1548.<sup>29</sup> Na záver odboru histórie

<sup>25</sup> APPOLODOROS: *Bibliotheces, Siue de Deorum origine*. Romae 1555. 8° – Pozostalostný súpis č. 426.

<sup>26</sup> Pozostalostný súpis č. 371.

<sup>27</sup> LORITI, Heinrich: *In Titvm Livivm Annotationes*. Lvgdvni 1542. 8° – Pozostalostný súpis č. 380.

<sup>28</sup> Pozostalostný súpis č. 313, 319.

<sup>29</sup> JOSEPHUS FLAVIUS: *Antiquitatum Iudaicarum Libri XX...* Basileae 1548. 8° – Pozostalostný súpis č. 597.

spomenieme gréckeho dejepisca z Alexadrie Appiána (2. stor. n. l.) – v knižnici sa uchovávali jeho *Historia Romana* (Benátky, 1477)<sup>30</sup> a samostatná časť o občianskych vojnách – *De bellis civilibus Romanorum* (Paríž, 1521).<sup>31</sup>

K oblasti historicko-biografickej a literárno-historickej sa radí dielo Gaia Suetonia Tranquilla (asi 75–160 n. l.), ktorý napísal viacero pojednávanií zo súkromných i politických dejín ríše. V diele *De vita Caesarum* vykreslil biografické portréty prvých 12 cisárov počnúc Caesarom a končiac Domitianom. Dielo *De viris illustribus* predstavuje zbierku krátkych životopisov literárne činných osobností – básnikov, historikov, rečníkov, filozofov, gramatikov a pod. Tu je podchytený jediným zápisom *Suetonius*<sup>32</sup> – nedá sa určiť, o ktoré dielo ide, resp. čo sa skrývalo pod ním. Z gréckej spisby biografického charakteru môžeme menovať Plútarcha (pred 50–po 120 n. l.) z boiótskej Chairónei. Jeho tvorba bola ovplyvnená stoickými a peripatetickými vplyvmi a je autorom paralelných životopisov, v ktorých porovnáva osobnosti gréckej a rímskej, poukazuje na podobnosť a rovnocennosť oboch svetov. V pozostalostnom súpise nachádzame dva zápisy.<sup>33</sup>

V knižnici Zachariáša Mošovského sa nachádzali tiež diela antických rečníkov. Aténsky rečník, logograf Ísokratés (436–338 pred n. l.), založil v Aténach rétorickú školu a mnohé z jeho rečí sa stali vzorovými rečami pre orátorov – ako sa má rečník chovať a vzdelávať v rečníctve, dáva v nich i mravné ponaučenia. Tu je prezentovaný v dvoch pozíciách.<sup>34</sup> Démostenés (384–322 pred n. l.) a Aischinés (ca 389–314 pred n. l.) nepatrili len k najslávnejším aténskym rečníkom, ale sa výraznou mierou angažovali aj v politike, avšak so svojimi politickými názormi stáli v opačných táboroch. Aischinés videl rozpínanosť Filipa II. Macedónskeho prospešnú pre Atény a Démostenés videl v tejto rozpínavosti nebezpečenstvo, že sa Atény dostali do područie Filipa. V knižnici boli zastúpení spoločným benátskym vydaním *Graecium excellentium oratorum Aeschinis et Demosthenis orationes adversariae*.<sup>35</sup> Z rímskych rétorov spomenieme Valeria Maxima (1. stor. n. l.), ktorý zložil zbierku *Dictorum et factorum memorabilium libri IX.* – zbierku

<sup>30</sup> Pozostalostný súpis č. 355.

<sup>31</sup> Pozostalostný súpis č. 421.

<sup>32</sup> Pozostalostný súpis č. 404.

<sup>33</sup> Pozostalostný súpis č. 461 – Plutarchj opera in tribus Voluminibus in 8uo; PLUTARCHOS: *Plvtarchi... symposiaca problemata, hoc est, conuiuales sermones*. Parisiis 1547. 8° – Pozostalostný súpis č. 828.

<sup>34</sup> Isocrates in 4to – Pozostalostný súpis č. 458; ISOCRATES: *Orationes Et Epistolae*. Venetiis 1542. 8° – Pozostalostný súpis č. 460.

<sup>35</sup> Pozostalostný súpis č. 520 – zápis znel: Opera Demostenis et Eskinej.

exempli celosti a nerestí, pamätihodných výrokov a činov, príručku pre výučbu na rétorických školách, ktorá má slúžiť pre občiansky účel a pre mravnú výchovu. Zbierka bola veľmi obľúbená a v období humanizmu a renesancie často vydávaná rôznymi tlačiarmi. V zozname nachádzame dva zápisy – č. 325 *Valerius Maximus* a č. 407 *Vallerius Maximus in 16* – na základe ktorých sa ale nedá zistiť, ktoré vydanie uchovávala knižnica.

Zachariáš Mošovský ako vysoký cirkevný predstaviteľ do svojej súkromnej knižnice zozbieral i veľké množstvo diel antickej krásnej literatúry. Antickú tragédiu prezentuje najmladší z troch jej najväčších autorov Eurípidés (ca 485–406/407 pred n. l.) – v spoločnom erazmovskom vydaní sú dve tragédie *Hekabé* a *Ifigénia v Aulide*.<sup>36</sup> Lykofrón (1. pol. 3. stor. pred n. l.), grécky učenec, básnik, považovaný za tvorcu anagramu, je tu zastúpený svojou tragédiou *Alexandra*, vydanou v Bazileji roku 1546.<sup>37</sup> Z autorov rímskej komédie sme počas našej heuristiky našli bazilejské vydanie súboru 20 Plautových (ca 254–184 pred n. l.) komédií,<sup>38</sup> ktoré sú väčšinou prepracované grécke predlohy a v období renesancie mali veľký ohlas, a dve vydania Terentiových (ca 185–159 pred n. l.) komédií, ktoré v stredoveku boli vysoko cenené kvôli čistote jazyka a od renesancie sa stali vzorom pre autorov komédií – pod č. 507 sa skrývalo komentované lipské vydanie<sup>39</sup> a tiež súbor jeho hier vydaný v lužickom Budyšíne roku 1561.<sup>40</sup>

Grécku antickú poetickú spisbu prezentuje tromi pozíciami v zozname (č. 684, 685 a 875)<sup>41</sup> najstarší známy grécky básnik Homér (9.–8. stor. pred n. l.), rozprávač zvieracích bájak Ezop jednou pozíciou (č. 496), ďalej najvýznamnejší staroveký grécky predstaviteľ zborovej lyriky, básnik Pindaros (ca 522/518–ca 438 pred n. l.) jednou pozíciou (č. 452),<sup>42</sup> grécky lyrický básnik Anakreón (pol. 6. stor. pred n. l.) jednou pozíciou (č. 475)<sup>43</sup> a najvýznamnejší

<sup>36</sup> EURIPIDES: *Tragoediae duae, Hecuba, & Iphigenia in Aulide, latinae factae, Des. Erasmo Roterdamo interprete*. Basileae 1518. 8° – Pozostalostný súpis č. 488.

<sup>37</sup> LYKOPHRÓN: *Alexandra, siue Cassandra*. Basileae 1546. fol. – Pozostalostný súpis č. 338.

<sup>38</sup> PLAUTUS, Titus Maccius: *Comoediae viginti*. Venetiis 1518. fol. – Pozostalostný súpis č. 121.

<sup>39</sup> FABER, Basilius: *Libellus De Synonymia Terentii, Et Copiosa Phrasium Ac Locutionum commutatione, ex ipso autore nata, & collecta*. Lipsiae 1556. 8° – Pozostalostný súpis č. 507.

<sup>40</sup> TERENCE, Afer Publius: *Ex P. Terentii Comoediis, Latinissimae Colloqviorum Formulae, Ordine Selectae*. Budissinae 1561. 8° – Pozostalostný súpis č. 9b.

<sup>41</sup> HOMER: *Opera Graecolatina omnia*. Basileae 1567. 4° – Pozostalostný súpis č. 875.

<sup>42</sup> PINDAROS: *Olympia. Pythia. Nemea. Isthemia*. Francoforti 1542. 4°.

<sup>43</sup> ANACREON: *Odae. Lytettiae* 1554. 8°.

helenistický bukolik Theokritos (1. pol. 3. stor. pred n. l.) svojimi *Idylliami* v latinskom preklade jednou pozíciou (č. 524).<sup>44</sup>

Literárna tvorba rímskych básnikov Albia Tibulla (ca 54–19 pred n. l.) a Sexta Propertia (50–15 pred n. l.) je zastúpená lipským vydaním z roku 1549, ktoré pripravil nemecký humanista a poét Georg Fabricius (1516–1571),<sup>45</sup> a tiež spoločným pravdepodobne niektorým benátskym vydaním, ktoré zahŕňa aj básne Gaia Valeria Catulla (ca 84–54 pred. n. l.) – v zozname zapísané pod číslom 486 – *Catulj Tiburcij Propercij in 8uo*. Najslávnejší rímsky básnik Augustovej doby Publius Vergilius Maro (70–19 pred n. l.) sa v knižnici prezentoval svojimi pastierskymi spevmi *Bucolica* s výkladom, ktoré boli vytlačené vo Wittenbergu roku 1566<sup>46</sup> a boli určené pre výučbu latinčiny na školách, a tiež benátskym vydaním súborného diela z roku 1504.<sup>47</sup> Pod číslo 471 nachádzame strohý zápis *Horatius in 8uo*, podľa ktorého sa nedá určiť, čo z tvorby Quinta Horatia Flacca (65–8 pred n. l.) si Zachariáš Mošovský zaobstaral do svojej knižnice. Rímsky básnik tzv. zlatého veku Titus Lucretius Carus (ca 97/96–ca 55/54 pred n. l.) je v zozname citovaný ako *Lucretius in 4to* (č. 453) a pod týmto číslom sa nachádzal jeho didaktický epos v hexametroch *De rerum natura libri sex* (Lyon 1563). Meno jedného z najznámejších básnikov tzv. zlatého veku rímskej literatúry Publius Ovidius Naso (43 pred n. l.–18 n. l.) objavujeme v zozname zapísané štyrikrát. S posesorským záznamom Mošovského sme objavili jeho *Metamorfózy* (Benátky 1513)<sup>48</sup> a v súbore *Elegantiae poeticae* (Lipsko 1549)<sup>49</sup> výber jeho básnickej tvorby. *Fabularum liber* (Bazilej 1549), ktorého autorom je Gaius Iulius Hyginus (ca 64 pred n. l.–17 n. l.), zbierka cca 300 báji, predstavuje veľkú pomocku pri rekonštrukcii stratených gréckych báji, sa skrývalo pod číslom 555. Rímsky satirik Decimus Iunius Iuvenalis (po 50–po 130 n. l.), ktorý vo svojej dobe patrila k najostrejším kritikom ľudských nerestí, je zastúpený svojimi *Satyrae* (Kolín 1541)<sup>50</sup> a súborom diela vydaného v Benátkach roku 1523.<sup>51</sup>

<sup>44</sup> THEOKRITOS: *Idyllia*. Venetiis 1495/1496. fol.

<sup>45</sup> FABRICIUS, Georg: *Elegantiae Poeticae Ex Ovidio, Tibullo, Propertio Elegiacis*. Lipsiae 1549. 8° – Pozostalostný súpis č. 507.

<sup>46</sup> GOGREVE, Mento: *Bvcolicorvm Vergilii Simplex Et Dilvcida Metaphrasis*. Witebergae 1566. 8° – Pozostalostný súpis č. 484.

<sup>47</sup> VERGILIUS, Maro Publius: *P. V. M. Opera*. Venetiis 1504. fol. – Pozostalostný súpis č. 22b.

<sup>48</sup> OVIDIUS, Naso Publius: *P. ovidii Metamorphosis*. Venetiis 1513. fol. – Pozostalostný súpis č. 110.

<sup>49</sup> FABRICIUS, G.: c. d.

<sup>50</sup> JUVENALIS, Decimus Junius: *Satyrae Lvcvlentissimae*. Coloniae 1541. 8° – Pozostalostný súpis č. 507.

<sup>51</sup> JUVENALIS, Decimus Junius: *Opus*. Venetiis 1523. fol. – Pozostalostný súpis č. 21a.

Z ďalších rímskych básnikov v Mošovského knižnici boli zastúpení títo autori: Marcus Annaeus Lucanus (39–65 n. l.) benátskym vydaním *Pharsalia* z roku 1515 (č. 455); epik Silius Italicus (26–101 n. l.) eposom *De bello Punico* (Benátky 1523 – č. 17c); epik Publius Papinius Statius (ca 40–96 n. l.) benátskym súborným vydaním diela z roku 1490 (č. 36a); eposom o Argonautoch (č. 490) Gaius Valerius Flaccus (1. stor. n. l.). Ďalšieho z plejády veľkých rímskych autorov spomenieme Marca Valeria Martiala (ca 40–po 100 n. l.), ktorý vo svojich *Epigrammata* (Miláno 1499)<sup>52</sup> vykresľuje, väčšinou zlomyseľne, portréty pranierovaných osôb, podáva pikantné anekdoty, klebety, výlevy radosti, smútku a pod. Z obdobia úpadku vyniká Lucius Apuleius (125–180 n. l.), ktorý je autorom jediného v úplnosti zachovaného latinského románu *Asinus aureus* – tu je uvedený pod číslom 821 – *Opera Apulei* – nedá sa určiť, ktoré vydanie bolo ukryté pod touto pozíciou.

Medzi knihami z knižnice Zachariáša Mošovského nachádzame tiež slovníkové a encyklopedické diela. Gaius Valerius Flaccus (ca 55 pred n. l. – 20 n. l.), autor viacerých spisov o rímskych starožitnostiach (*Fasti* – o rímskom kalendári) a gramatike latinského jazyka (*De significatione verborum*), je tu zastúpený súborným dielom spolu s dielom Sexta Pompeia Festa (2. pol. 2. stor. n. l.) *De verborum significatione*, vydané v Benátkach roku 1560.<sup>53</sup> Aulus Cornelius Celsus (1. stor. n. l.) pripravil encyklopédiu *Artes* venovanú poľnohospodárstvu, rétorike, vojenstvu, medicíne, právu a filozofii. Z uvedenej encyklopédie sa zachovalo len osem kníh o lekárstve, ktoré sú dôležitým prameňom poznania histórie medicíny od Hippokrata počnúc, tiež state o patológii, jednotlivých chorobách, ich liečení a pod. Tu sa nachádzalo pod číslom 447 lyonské vydanie z roku 1566 *De re medica*.

Gaius Plinius Secundus (23/24–79 n. l.) i Gaius Plinius Caecilius Secundus ml. (61/62–113 n. l.) prispeli svojimi odbornými výkladmi k rozšíreniu obzoru antického čitateľa. Plinius st. zostavil všeobecnú encyklopédiu *Naturalis historia* – obsahuje poznatky o vesmíre, geografii, národopise, zoológii, antropológii, botanike, mineralógii, spracovanie kovov, o kameňoch a ich využití vo výtvarnom umení, predstavuje jeden z najvýznamnejších prameňov pre poznanie antického umenia. V knižnici bol zastúpený dvomi pozíciami (č. 494,<sup>54</sup> 922). Z tvorby Plinia ml. sa zachovalo deväť kníh obsahujúcich jeho korešpondenciu, kde objavujeme dôležité informácie o živote a udalostiach v ríši, o kultúrnom a politickom živote v Ríme a pod. Za dôležitý a význam-

<sup>52</sup> Pozostalostný súpis č. 22a.

<sup>53</sup> Pozostalostný súpis č. 427.

<sup>54</sup> STEENHOUWER, Johann: *Praeclarissimae Quaeque Sententiae, Ex C. Plinii Secundi naturalis historiae libris, compendio selectae*. Coloniae 1562. 8° – Pozostalostný súpis č. 494; Plinii naturalis hystoria volumina quatuor – Pozostalostný súpis č. 922.

ný historický prameň sa považuje jeho opis výbuchu Vezuvu roku 79 n. l., čoho bol očitým svedkom. V pozostalostnom súpise bol zapísaný pod číslom 266 – *Summa Plinij in 4*. Rímsky spisovateľ z 2. stor. n. l. Aulus Gellius (ca 125–180 n. l.) zostavil zborník výpiskov zo starších autorov na rôzne témy – literatúra, gramatika, filozofia, história, právne vedy, starožitnosti, *Noctes Atticae*, ktoré boli veľmi obľúbeným čítaním a v období renesancie často vydávané. V pozostalostnom súpise toto dielo je podchytené pod číslom 465.

V ďalšej časti príspevku obrátime pozornosť na odbornú spisbu gréckej a rímskej antiky. Zachariáš Mošovský, vysokovzdelaný muž s hlbokými humanistickými vedomosťami, vo svojej knižnici zhromaždil viaceré lekárske spisy (s jeho vlastnoručným posesorským zápisom sme objavili sedem odborných kníh z oblasti medicíny). Mohlo to súvisieť aj s jeho zdravotným stavom, pretože už od mladosti sa vo svojich listoch, ba dokonca i v zápisoch v knihách sťažuje na rôzne neduhy – mal pravdepodobne vredy žalúdka alebo dvanástnika, mal problémy s očami a podľa niektorých odborníkov mohol mať syfilis. Najväčší staroveký lekár, otec lekárstva a zakladateľ medicíny ako vedeckého odboru Hippokratés (460–380 pred n. l.), spisy ktorého považovali aj v stredoveku za autoritu, ba dokonca i dnes niektoré jeho vedecké závery možno považovať za pozoruhodné, bol v Mošovského knižnici zastúpený piatimi vydaniaми – súborné dielo (Benátky 1508 a 1526),<sup>55</sup> inkunábulové komentované vydanie stredovekým fyzikusom a lekárom Jacopi di Forli (Benátky 1473),<sup>56</sup> Galénove komentáre a iné.

Samotný Galénos (129–199 n. l.), významný grécky lekár z Pergamonu, osobný lekár Marka Aurélia, ktorého spisy obsahujú nielen poznatky starších lekárskech autorít, ale aj jeho vlastné bádania, a až do 16. storočia bol najvyššou autoritou v medicíne, je v Mošovského knižnici zastúpený zápisom číslo 504 – *Galenii opera in Voluminibus 4* – súborné dielo v štyroch zväzkoch vydané v Benátkach roku 1525. Najslávnejší antický farmakológ, lekár a botanik Pedanius Dioskúridés (ca 40–90 n. l.), autor veľkého liekopisu *Hýlē iátriké* (popisuje v ňom 600 rastlín a asi 1 000 liekov), je tu zastúpený súborom lekárskech spisov, ktoré vyšli v Kolíne roku 1529.<sup>57</sup>

Ďalším vedným odborom v knižnici zastúpeným je poľnohospodárstvo, ktorého prezentuje Hésiodos (ca 700 pred n. l.). Je autorom hexametrického diela *Erga kai hémerai* – výkladu o poľnohospodárskych prácach, o termí-

<sup>55</sup> HIPPOCRATES: *Septem Apho. Hyppo.* Venetiis 1508. 8° – Pozostalostný súpis č. 18a; tiež: *Hapanta... Omnia Opera.* Venetiis 1526. 8° – Pozostalostný súpis č. 17a.

<sup>56</sup> JACOPI di Forli: *Super Aphorismos Hippocratis.* Venetiis 1473. fol. – Pozostalostný súpis č. 859.

<sup>57</sup> DIOSCORIDES, Pedacius: *De Medica Materia Libri V.* Coloniae 1529. fol. – Pozostalostný súpis č. 857.

noch vykonávania týchto prác a pod. a tiež napísal *Theogoniá* – 1 022 hexametrov o pôvode bohov a dejinách sveta. V knižnici sa nachádzali dva exempláre vydané v Bazileji roku 1564.<sup>58</sup> K odbornej spisbe môžeme priradiť didaktické diela Oppiána z Kilíkie (2. al. 3. stor. n. l.) *Halieutika* (O rybo-love) a *Kynégetika* (O love), tu uchovávané v dvoch parížskych vydaniach z roku 1555.<sup>59</sup> Z odboru matematiky spomenieme najslávnejšieho gréckeho antického matematika Eukleida (3. stor. pred n. l.), ktorý v diele *Elementa* zhrnul dovtedy známe matematické bádania a doplnil ich o vlastné výskumy. Tu sa uchovávali základy geometrie v dvoch latinských vydaniach (Bazilej 1537<sup>60</sup> a Lipsko 1577<sup>61</sup>). Autorom najstaršieho zachovaného latinského zemepisného diela je Mela Pomponius (1. stor. n. l.). Jeho periplús okolo Stredozemného mora predstavuje popis miest na pobreží, ku ktorému pripája poznámky prírodovedné, národopisné, historické, mytologické. Pod názvom *De situ orbis* (Benátky 1520)<sup>62</sup> bolo toto dielo v Mošovského knižnici. V pozostalostnom súpise Mošovského knižnice bolo zapísané zaujímavé spoločné vydanie prác troch antických autorov o vojenskom umení – Sexta Iulia Frontina (ca 40–103 n. l.), Claudia Aeliana (2. stor. n. l.) a Flavia Vegetia Renata (ca 400 n. l.) doplnené slovníkom *De vocabulis rei militaris* od Modesta (3. stor. n. l.).<sup>63</sup> V zozname nachádzame zapísané mená i ďalších antických autorov, ako to bol grécky filozof Iamblichos (ca 275–330 n. l.), grécky filozof, novoplatonik Porfyrios (ca 233–304 n. l.), rétor z Antiochii Aphthonius (4. stor.) so svojimi *Progymnasmata*, rímsky astrológ Julius Firmicus Maternus (4. stor. n. l.), Macrobius (ca 400 n. l.), rímsky fyzik a autor lekárskech výkladov Caelius Aurelianus (5. stor. n. l.), Hézychios (5. stor. n. l.) – autor obsiahleho abecedne radeného slovníka.

Na záver tohto výpočtu autorov gréckeho a rímskeho antického obdobia uvedieme jedného z najdôležitejších vladárov neskorého staroveku, východorímskeho byzantského cisára Justiniána I. (483–565 n. l.). Jeho najväčší význam spočíval v reforme zákonodarstva. Prikázal zhromaždiť a spísať diela

<sup>58</sup> HESIODOS: *Opera, Qvae Qvidem extant, omnia*. Basileae 1564. 8° – Pozostalostný súpis č. 16; tiež: *Opera, Qvae Qvidem extant, omnia*. Basileae 1564. 8° – Pozostalostný súpis č. 11c.

<sup>59</sup> OPIANUS: *De Venatione Libri IIII*. Lvtetiae 1555. 4°; tiež: *De Piscatu Libri V*. Parisiis 1555. 4° – Pozostalostný súpis č. 428.

<sup>60</sup> EUCLIDES: *Elementorum Geometricorum. Lib. XV*. Basileae 1537. fol. – Pozostalostný súpis č. 558.

<sup>61</sup> EUCLIDES: *Elementorum Geometricorum. Libri sex*. Lipsiae 1577. 8° – Pozostalostný súpis č. 580.

<sup>62</sup> Pozostalostný súpis č. 14b.

<sup>63</sup> Pozostalostný súpis č. 785, 786, 788 – zápisy znejú: Vegetius, Frontius; Elianus; Modestus de rebus militaribus in uno volumine.

klasických rímskych právnikov, upraviť a doplniť ich, čím skodifikoval rímske právo, ktoré vyšlo pod názvom *Codex Iustinianus*. K nemu boli pridané ešte *Novellae*, *Institutiones* a spolu s *Digesta* a *Pandectae* je známe ako *Corpus iuris civilis*. Justinianovým zákonníkom bol ovplyvnený neskôr právny poriadok väčšiny štátov. Mošovský, ktorý sa okrem svojich cirkevných povinností venoval aj právnickej problematike a zaslúžil sa o prvé zrevidované právne normy Uhorska,<sup>64</sup> mal vo svojej knižnici k dispozícii sedem rôznych vydání Justinianovho kódexu s komentármi od humanistických právnikov.<sup>65</sup>

Na záver nášho príspevku chceme upozorniť na niektorých autorov kresťanského staroveku a ich diela, ktoré boli v období humanizmu a renesancie základom pre štúdium a neodmysliteľnou súčasťou knižníc. Ani v knižnici Zachariáša Mošovského, vysokého cirkevného predstaviteľa, nemohli takéto spisy chýbať. Ako prvého spomenieme Dionýsia Areopagitu (1. stor. n. l.), ktorý podľa Eusebia bol vraj žiakom apoštola Pavla a bol prvým aténskym biskupom. Tu sa nachádzalo jeho *Opera* vydané v Kolíne roku 1556.<sup>66</sup> Dielo sv. Ireneja (koniec 2. stor. n. l.), lyonského biskupa, predstavuje jediné zachované protikacírske a apologetické dielo danej doby a tu sa prezentuje v redakčnej príprave Erazma Rotterdamského (Bazilej 1548).<sup>67</sup>

Väčšina predstaviteľov raného kresťanstva pochádzala z Afriky, resp. tam pôsobili a pôvodne boli pohania. Až po spoznaní kresťanského učenia sa dali pokrišťiť a stali sa veľkými apologétmi nového učenia. V knižnici Mošovského nachádzame napr. súborné dielo predstaviteľa patristiky, autora polemických spisov Quinta Septimia Tertulliana (ca 160–230 n. l.) *Opera Tertuliani* (pod č. 70), v ktorých ostro vystupoval proti antickej filozofii, poukazoval na omyly a chyby pohanskej spoločnosti, ďalej *Opera omnia* najväčšieho kresťanského učenca raného obdobia Órigena Adamantina (185–254 n. l.) v preklade a úprave Erazma Rotterdamského (Bazilej 1545),<sup>68</sup> *Opera omnia* (Bazilej 1556)<sup>69</sup> kresťanského učenca Tita Flavia Clementa z Alexandrie (zomrel 215 n. l.), ktorý vo svojich dielach sa ako prvý snažil spojiť kresťanské učenie s gréckou filozofiou, *Opera Cypriani* (č. 67) sv. Cypriana (o. 210–258 n. l.), od roku 249 biskupa v Alexandrii, autora apologetických

<sup>64</sup> *Decreta, constitutiones et articuli regum incliti Regni Ungariae, ab anno Domini mellesimo trigesimo quinto ad annum post sesquimillesimum octogesimum tertium, publicis comitijs edita...* Tirnaviae: Telegdyho tlačiareň, 1584.

<sup>65</sup> Pozostalostný súpis č. 55, 115, 242, 273, 288, 297, 359.

<sup>66</sup> Pozostalostný súpis č. 66.

<sup>67</sup> Pozostalostný súpis č. 54.

<sup>68</sup> Pozostalostný súpis č. 139.

<sup>69</sup> Pozostalostný súpis č. 50.

spisov, v ktorých poskytoval cenné rady pre kresťanský život. Latinský kresťanský spisovateľ Lucius Caecilius Firmianus Lactantius (o. 300 n. l.), autor diela *Divinae institutiones*, prvého latinsky napísaného usporiadaného výkladu kresťanského učenia, je predstavený zápisom *Lactantius Firmianus in 4* (č. 97), sv. Athanasius (295–373 n. l.), alexandrijský biskup, autor množstva apologetických, dogmatických, exegetických spisov je tu prezentovaný štrasburským vydaním súborného diela (rok 1522)<sup>70</sup> a Arnobius Afer (3.–4. stor. n. l.) napísal po prijatí kresťanstva polemický spis *Adversus nationes*, ktorý je dôležitým prameňom pre poznanie pohanských kultov, mytológie a filozofie. Tu je zapísaný pod č. 398 *Arnobius in 8* – podľa toho sa nedá určiť, ktoré vydanie sa nachádzalo v knižnici.

Ak v rámci chronológie dejín chápeme koniec staroveku a začiatok stredoveku od pádu Západorímskej ríše, tj. rokom 476, môžeme spomenúť z pohľadu témy nášho príspevku i ďalších latinských cirkevných spisovateľov. Sv. Ambrosius (ca 330–397 n. l.), milánsky biskup, tvorca kresťanskej lyriky a jeden z najväčších interpretov Starého a Nového zákona, vo svojich spisoch sformuloval kresťanskú morálku, prvé dielo tohto druhu, a jeho hymny sa stali základom cirkevného spevu a sú zaradené do liturgie. Tu je prezentovaný jediným zápisom č. 798 – *D. Ambrosius in duobus voluminibus*. Sv. Basilius (ca 330–379 n. l.), ktorý písal najmä dogmatické spisy a zanechal po sebe kázne, sa nachádzal v knižnici v dvoch vydaniach súborných spisov (Bazilej 1540 – č. 59; Kolín 1531 – č. 60).

Sv. Augustinus (354–430 n. l.), najvýznamnejší latinský cirkevný spisovateľ, popredný predstaviteľ patristiky, od roku 396 biskup v Hippo, je autorom veľkého počtu teologických a filozofických diel, ktoré v 16. storočí často vychádzali v súborných vydaniach o desať až 11 zväzkov. Z jeho rozsiahlej tvorby sme objavili s posesorskými zápsmi Mošovského dve vydania súborného diela (Bazilej 1541–1543; Kolín 1542)<sup>71</sup> a biblické komentáre k Novému zákonu (Bazilej 1542).<sup>72</sup> Najvzdelanejší z cirkevných otcov, sv. Hieronymus (348–420), bol v pozostalostnom súpise zapísaný pod šiestimi pozíciami, z ktorých sa nám podarilo nájsť dve bazilejské vydania súboru prác (r. 1516, 1565)<sup>73</sup> a v rámci *Vitae sanctorum patrum* (Kolín 1548)<sup>74</sup> je podaná biografica tohto svätca.

<sup>70</sup> Pozostalostný súpis č. 51.

<sup>71</sup> Pozostalostný súpis č. 142, 143.

<sup>72</sup> Pozostalostný súpis č. 542.

<sup>73</sup> Pozostalostný súpis č. 419; 141.

<sup>74</sup> Pozostalostný súpis č. 388.

Na záver prehľadu kresťanskej latinskej spisby uvedieme dvoch autorov, kresťanských historikov. Jeden z najstarších kresťanských historikov, pravdepodobne konvertita zo židovskej viery, Hegesippos (ca 110–180 n. l.), opísal židovskú históriu až po zbúranie jeruzalemského chrámu a tu pod číslom 328 je zachované kolínske vydanie z roku 1530. Eusebios Pamphilos (ca 260–340 n. l.), označovaný za otca cirkevnej histórie, sa venoval tiež výkladom Biblie, biblickej kritike a písal spisy apologetické. Jeho najdôležitejšími dielami sú grécky napísané *Chronikon* a *Ekklésiastiké historiá*, ktoré sú hlavným prameňom pre dejiny a poznanie prvých storočí kresťanstva.<sup>75</sup>

Podľa vyššie predstavenej analýzy z pohľadu antických tradícií vidíme, že knižnica Zachariáša Mošovského, popredného humanistu a vzdelanca, je odrazom doby, v ktorej žil, pôsobil a renesancia a humanizmus vychádzajúci z antickej tradície sa naplno odrazil v skladbe knižnice a podáva obraz recipienta svojej doby.

V uvedenom prehľade sme sa nemohli venovať analýze všetkých diel antickej literatúry a kresťanského staroveku, pretože pozostalostný súpis cituje na 192 pozíciách autorov so vzťahom k antickej kultúre a odzrkadľuje tvorbu antických autorov s uvedením ich diel.

## RESUMÉ

### ANTICKÉ DIELA V SÚKROMNEJ KNIŽNICI BISKUPA ZACHARIÁŠA MOŠOVSKÉHO (1542–1587)

Autorka sa v príspevku venuje predstaveniu diel antickej literatúry v súkromnej knižnici biskupa Zachariáša Mošovského (1542–1587). Zachariáš Mošovský patrila v 16. storočí k významným predstaviteľom cirkevného života v Uhorsku a bol známym bibliofilom. Počas svojho života zozbieral vyše 900-zväzkovú knižnicu, v ktorej boli viaceré kódexy, inkunábuly a vzácne tlače 16. storočia. V úvode príspevku autorka analyzovala priebeh rekonštrukcie knižnice, pretože knihy z knižnice dedičskými konaniami sa rozptýlili do viacerých domácich i zahraničných knižníc. Výsledný produkt heuristiky predstavuje monografia autorky. V knižnici sa nachádzali mnohé diela antických autorov a v príspevku je podaná analýza fondu knižnice so zreteľom na zastúpenie týchto prác s odvolávaním sa na zápisy v pozosta-

<sup>75</sup> Pozostalostný súpis č. 49, 236, 309, 341; pod č. 353 sa nachádzalo: EUSEBIUS Pamphilus: *Avtores Historiae Ecclesiasticae*. Basileae 1523. 4°.

lostnom súpise knižnice. V závere príspevku je prezentácia aj prác autorov kresťanského staroveku, ktoré analogicky patria do antickej spisby.

**Kľúčové slová:** Knižnice historické, súkromná knižnica nitrianskeho biskupa Zachariáša Mošovského, rekonštrukcia knižnice, recepcia diel antic-kých autorov v knižnici, zastúpenie diel spisovateľov kresťanského staroveku, predstavenie diel antic-kých spisovateľov a ich porovnanie s pozostalostným súpisom knižnice

## SUMMARY

### *ANCIENT BOOKS IN THE PRIVATE LIBRARY OF THE BISHOP ZACHARIÁŠ MOŠOVSKÝ (1542–1587)*

The author of this paper focuses on a presentation of Ancient books in the private library of the bishop Zachariáš Mošovský (1542–1587). Zachariáš Mošovský belonged to prominent personalities of the religious life in Hungary in the 16th century and was a known bibliophile. During his life, he collected up to 900 titles into his library, where were various codices, incunables and rare prints of the 16th century. In the opening part, the author analysed a story of a library's reconstruction because books have been scattered into many domestic and foreign libraries due to heritage proceedings. The result of this heuristic work is presented by a monograph of this author. A lot of books of Ancient writers appeared in this library and this paper deals with the analysis of library's fund in accordance to the existence of these writings with the reference to records in the inheritance inventory of the library. The conclusion of this study also includes writers of Christian Ancient times who analogically belong to Ancient literature.

**Keywords:** Historical libraries, the private library of the bishop of Nitra Zachariáš Mošovský, a library's reconstruction, a reception of books of Ancient writers in the library, a representation of books of writers of Christian Ancient times, a presentation of books of Ancient writers and their comparison with the inheritance inventory of the library

Translated by Mgr. Hana Ferencová

PhDr. Klára Komorová, Ph.D.  
Kolónia Hviezda 67  
036 08 Martin  
e-mail: klariska10@azet.sk